

Address information is filled in at dispatch. See recipients list below.

Vår dato: 25.04.2022
Deres dato:

Vår referanse: 202212718-3
Deres referanse:

Vår saksbehandler:
Monica Anette Rusten

MINNESMERKET CISSI KLEIN-STATUEN, GNR./BNR. 403/244, I TRONDHEIM KOMMUNE – FORSLAG OM FREDNING MED HJEMMEL I LOV OM KULTURMINNER §§ 15 og 19, JF § 22 – HØRING

Tore Bjørn Skjølsvik / Tone Ek: *Cissi Klein. Skulptur, 1997*

© Tore Bjørn Skjølsvik / Tone Ek / BONO.

Vi viser til brev til berørte parter og instanser om varsel om oppstart for fredning av minnesmerket Cissi Klein-statuen datert 14. mars 2022. På grunnlag av prosessen bestående av flere samarbeidsmøter med eier, Jødisk museum og Det Jødiske samfunn foreslår Trøndelag fylkeskommune følgende vedtak:

Trøndelag fylkeskommune

Seksjon Kulturminner

FORSLAG TIL VEDTAK:

Med hjemmel i lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 § 15 og § 19 jf. § 22, foreslår Trøndelag fylkeskommune å frede minnesmerket Cissi Klein-statuen, gnr./bnr. 403/244, i Trondheim kommune. Fredningsforslaget gjelder også Cissi Kleins gate og deler av parken på gnr./bnr. 403/244 i Trondheim kommune.

Omfanget av fredningen

Fredningen etter § 15 omfatter minnesmerket Cissi Klein-statuen. Dette omfatter selve skulpturen inkludert sokkel.

Fredningen etter § 19 omfatter området avmerket på kartet nedenfor. Bygården på Hans Hagerups gate 5 er ikke omfattet av fredningen.

Formålet med fredningen

Formålet med fredningen er å bevare Cissi Klein-statuen som et kulturhistorisk viktig minnesmerke til minne om våre jødiske barn og tenåringer som ble myrdet i Auschwitz i mars 1943. Formålet med fredningen er videre å sikre skulpturens utforming, utseende og materialbruk.

Formålet med fredningen av området rundt minnesmerket er å sikre virkningen i det nærliggende bymiljøet og sammenhengen med Cissi Kleins gate, skulpturens direkte parkomgivelser og familiens leilighet i 2. etg på Museums plass 3, i dag Hans Hagerups gate 5.

Trøndelag fylkeskommune

Seksjon Kulturminner

Fredningen skal sikre at parkanleggets karakter i nordøstre del opprettholdes med den sirkulære formgivingen, steinlegging av smågatestein og skifer, benkeanordninger, beplantede bed og øvrig beplantning. Fredningen skal videre sikre at Cissi Kleins gate videreføres som overordnet struktur som gateløp i et fremtidig byutviklingsperspektiv.

Fredningsbestemmelser

Fredningsbestemmelsene er utformet i samsvar med fredningens formål og gjelder i tillegg til kulturminnelovens bestemmelser om vedtaksfredete kulturminner fra nyere tid.

Kulturminne fredet etter kulturminneloven § 15

1. Det er ikke tillatt å endre, skade, rive eller flytte skulpturen inkludert sokkel eller deler av denne.
2. Det er ikke tillatt å skifte ut materialer, forandre overflater eller utføre annet arbeid ut over vanlig vedlikehold på skulpturen inkludert sokkel.
3. Alt vedlikehold og all istandsetting skal skje med materialer og metoder som er i tråd med skulpturens egenart og på en måte som ikke reduserer de kunstneriske og kulturhistoriske verdiene.

Kulturminne fredet etter kulturminneloven § 19

4. Ut over vanlig skjøtsel og vedlikehold må det innenfor det fredete området ikke settes i verk tiltak eller bruksendringer som vesentlig endrer områdets karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen. Dette gjelder alle former for bebyggelse, anlegg og utvidelse av veier mot park, vesentlig endring av beplantning og steinbelegg, planering, utfylling og andre landskapsinngrep. Unntatt fra dette i parken er årlig beplantning i bed, skjøtsel og midlertidige installasjoner som ikke medfører fysisk eller visuell skade på statuen. Så lenge det ikke er i strid med fredningens formål, er vedlikehold og drift som nødvendig utskifting av kantstein, asfaltering, utskifting og nyetablering av rør i bakken i gate og fortau unntatt.
5. Det er ikke tillat å flytte eller fjerne benkene som står på hver side av statuen. Unntatt fra dette er midlertidig fjerning av benker for skjøtsel og vedlikehold samt permanent utskifting av benker i større moderniseringstiltak i byparkene. Når benkene må skiftes ut skal forslag til ny type benk sendes til kulturminneforvaltningen for godkjenning.

Følger av fredningen

Lovhenvisning

Når det gjelder behandlingen av fredete kulturminner og områder, vises det til kulturminneloven §§ 15a, 16, 17, 18, 19 og 21, samt ovennevnte fredningsbestemmelser.

Trøndelag fylkeskommune

Seksjon Kulturminner

Arbeider som krever tillatelse etter plan- og bygningsloven, må i tillegg forelegges kommunale myndigheter. Det gjøres oppmerksom på at tillatelser etter kulturminneloven må foreligge før arbeider i tråd med plan- og bygningsloven kan settes i verk.

Vedlikehold, skjøtsel og øvrige tiltak

Det er eier som har ansvar for det løpende vedlikeholdet av skulpturen og vei, og skjøtsel av parken.

Ved valg av alle type tiltak som ikke krever dispensasjon skal det tas hensyn til at Cissi Klein-statuen og det fredete området rundt skal være og forbli et verdig minnested mot hat.

Dispensasjon

Fredningen medfører at det må søkes om tillatelse/dispensasjon til å sette i gang alle typer tiltak som går ut over vanlig vedlikehold, jf. kulturminneloven §§ 15a og 19 tredje ledd. Søknad om tillatelse skal sendes fylkeskommunen som avgjør om tiltaket kan iverksettes, evt. på visse vilkår. Oppstår det tvil om hva som anses som vanlig vedlikehold, skal fylkeskommunen likeledes kontaktes. Før behandling av dispensasjonsspørsmålet skal det innhentes tillatelse fra kunstnerne eller deres etterkommere for de tiltak som omsøkes.

Økonomisk tilskudd

For private eiere er det anledning å søke fylkeskommunen om tilskudd til vedlikehold og istandsettingsarbeider.

Dersom det etter § 15a blir gitt dispensasjon med vilkår som virker fordyrende på arbeidet, skal det gis helt eller delvis vederlag for utgiftsøkningen, jf. § 15a annet ledd.

Fylkeskommunen kan gi opplysninger om frist for innsendelse av og krav til søknad.

Kort karakteristikk av kulturminnet

Cissi Klein-statuen er utført av Tone Ek og Tore Bjørn Skjølsvik til minne om våre jødiske barn og tenåringer som ble myrdet i Auschwitz i mars 1943. Statuen ble avduket 6. oktober 1997, på årsdagen for aksjonen mot jødene, den 6. oktober 1942. Statuen er plassert i nordøstre del av parken på Museums plass i Trondheim sentrum. I parken flankeres minnesmerket av fire benker, to på hver side. Parken ble oppgradert til dagens utforming i 2010. Cissi Klein bodde i 2 etg i Hans Hagerups gate 5, en av gårdene som omkranser Museums plass.

For nærmere beskrivelse av kulturminnet vises det til vedlagt dokumentasjon.

Vurdering av kulturminnet. Begrunnelse for fredningsvedtaket.

Minnesmerket Cissi Klein-statuen står som et symbol på skjebnen til mange jødiske barn og unge under andre verdenskrig. Den ventende jenta på benken er et bilde på en individuell skjebne, men samtidig en påminning om okkupasjonsmaktens behandling av jøder og om krigens grusomheter – som en tale til ettertiden. Som kulturminne representerer statuen derfor en svært høy grad av både symbolverdi og identitetsverdi. Ut over å være symbol for jødiske barns skjebner under andre verdenskrig, formidler

Trøndelag fylkeskommune

Seksjon Kulturminner

minnesmerket også i en bredere forstand barns skjebner i enhver krig og konsekvensens av hat.

Gjennom å avbilde den 13-årige Cissi Klein formidles også hennes personhistorie. Denne står særlig sterk i stedlig sammenheng med bygården hennes familie bodde i, snublesteinene som er lagt ned i fortauet foran bygården samt gaten som har fått hennes navn. Statuen sammen med omgivelsene har derfor høy formidlingsverdi og pedagogisk verdi. Nettopp derfor er også nordøstre delen av parken på Museums plass et sted for markeringer gjennom året. Den parkmessige utformingen som skulpturen er en del av er med på å forsterke disse sammenhengene. At skulpturen er flankert med to benker på hver side gjør av vi sitter *med* henne i parken. Dette grepet gir en interaksjon som er sjelden og som underbygger det såre i historien som formidles. At statuen er laget slik at føttene ikke når ned til bakken forsterker dette.

Sett i et nasjonalt perspektiv er det ingen tilsvarende minnesmerker som representerer jødisk kulturhistorie som til nå er fredet i Norge. Med fredningen av minnesmerket Cissi Klein-statuen, sammen med andre kulturminner knyttet til jødisk liv og virke, kan vi bidra til å løfte frem vår felles og mangfoldige kulturhistorie. Fredningen er viktig i nasjonal sammenheng, for å bidra til å rette opp skjevheten i representativiteten for de fredete kulturminnene i Norge. Et meget viktig aspekt i denne vurderingen er at den jødiske minoriteten selv har vektlagt Cissi Klein-statuen som et viktig symbol og formidler av jødisk historie. Kulturminnet har slik en særlig betydning for en nasjonal minoritet.

I samarbeidsmøter med Trondheim kommune som grunneier har det vært viktig at det er en viss fleksibilitet i skjøtsel og forvaltning, og fremtidig oppgraderinger av parkelementer. Videre at det skal være mulig å drive vedlikehold og oppgradering av veien med fortau og vann- og avløpssystemer i veiføringen. Fredningen skal ikke være til hinder for dette.

Parken brukes også til ulike minnesmarkeringer og arrangement relatert til jødisk kultur. Fredningsbestemmelsene er ikke til hinder for slik bruk.

I nordøstre hjørne er det viktig at det opprettholdes et grønt belte av vegetasjon som en innramming av parken bak statuen og at det ikke etableres noe som bryter sammenhengen mellom parken og Museums plass 3. Den eksisterende sirkulære formgivningen, steinsettingen i belegget og beplantede bed er med på å skape en verdig ramme, som er viktig å videreføre. For Cissi Kleins gate er det viktig at selve gateløpet videreføres og i fremtidig utvikling av byen sikres en lesbarhet. Det er ikke avgjørende betydning at det er en bestemt type asfalt eller kantstein, veiens profil er heller ikke et element som er vurdert å ha oppsluttende verdi.

Tilstand og økonomiske konsekvenser av fredning

Skulpturen er utført i støpt bronse, et materiale som står seg godt og som fører til lite behov for tiltak. Skulpturen er omfattet av en kommunal vedlikehold- og skjøtelsesplan for kunstnerisk utsmykning i Trondheim kommune. Blant annet behandles skulpturen med anti-graffitibehandling og det utføres vask hver 14. dag. På fredningstidspunktet er det ikke registrert skader på skulpturen. Det vurderes

Trøndelag fylkeskommune

Seksjon Kulturminner

Riksantikvarens myndighet

Det følger av kulturminneloven § 15 jf. § 22 at departementet kan frede byggverk og anlegg, eller deler av dem, av kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi. Det følger videre av § 19 at departementet kan frede et område rundt et fredet kulturminne så langt det er nødvendig for å bevare virkningen av kulturminnet i miljøet eller for å beskytte vitenskapelige interesser som knytter seg til det. Myndighet til å fatte vedtak om fredning er delegert fra Klima- og miljødepartementet til Riksantikvaren jf. forskrift 15. februar 2019 nr. 127 om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminneloven § 2 (4).

Lokalisering og eiendomsforhold. Reguleringsmessig status

Minnesmerket Cissi Klein-statuen står i parken på Museums plass på Kalvskinnnet i Trondheim, rett bak Leütenhaven. Adressen er Hans Hagerupsgate 7, gnr 403 bnr 244. Trondheim kommune er grunneier og eier av skulpturen.

Kulturmiljøet Kalvskinnnet er et prioritert kulturmiljø i Trøndelag fylkeskommunes Regional plan for kulturmiljø 2022-2030, vedtatt 15.12.2021.

I kommuneplanens arealdel 2012-2024, K20110091 vedtatt 21.03.2013, er parken regulert til grønstruktur og omfattet av hensynssone 11.1 *Midtbyhalvøya*.

Området omfattet av fredningen er regulert gjennom reguleringsplan r0118ap, Kalvskinnnet, vedtatt 24. april 2008. Parken på Museums plass er regulert til offentlig friområde etter pbl. Alle arealer omfattet av reguleringsplanen er også regulert med spesialområde bevaring.

Forholdet til naturmangfoldloven

Når kulturminneforvaltningen fatter vedtak, skal det samtidig gjøres en vurdering av om dette har innvirkning på naturmangfoldet. Dette følger av lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven). Lovens §§ 8-12 legges til grunn for vurderingen, jf. § 7.

Det er gjort søk i Artsdatabankens *Artskart* og Miljødirektoratets *Naturbase* for å fremskaffe nødvendig kunnskap for beslutningsgrunnlaget. Søket gjaldt sårbare og truede arter.

Det er registrert sårbare eller truede arter i området som inngår i fredingen. Disse er:

- Kornkråke/ *Corvus frugilegus*, truet art. Registrering av enkeltobservasjon i juni 2009
- Stær/ *Sturnus vulgaris*, nær truet art. Registrering av enkeltobservasjon i november 2019
- Gråspurv/ *Passer domesticus*, nær truet art. Registrering av tre enkeltobservasjoner i februar 2014, april 2019 og november 2019.

Fylkeskommunen vurderer at fredingen av minnesmerket Cissi Klein-statuen hverken vil komme i konflikt med naturverdier eller påvirke naturmangfoldet i negativ retning.

Bakgrunn for fredningen

I forbindelse med Riksantikvarens satsing på nasjonale minoriteters kulturminner, er et utvalg av jødiske kulturmiljøer i Norge valgt ut for fredning. Bakgrunnen for denne nasjonale satsingen var en kartlegging av fredete kulturminner i Norge i 2011, der det ble avdekket at svært få kulturminner knyttet til nasjonale minoriteter var representert

Trøndelag fylkeskommune

Seksjon Kulturminner

på fredningslisten. Som et ledd i fredningsstrategien mot 2020 skulle Riksantikvaren løfte frem og få økt kunnskap om våre nasjonale minoriteters kulturminner og frede et utvalg av disse. Minnesmerket Cissi Klein-statuen er et av flere utvalgte kulturminner i Trondheim som er foreslått fredet.

Redegjørelse for saksgang og innkomne bemerkninger

Samarbeid med eiere, Jødisk museum og Det Jødiske Samfunn

I prosessen med utarbeidelse av fredningssaken har det vært viktig med bred medvirkning av både eier og relevante parter. Det har vært flere samarbeidsmøter og befaringer der diskusjonspunkter har vært omfang, formål og bestemmelser. Gjennom diskusjonene har omfang og formuleringer i vedtaket blitt justert.

Melding om oppstart

Melding om oppstart av fredning ble, i samsvar med kulturminneloven § 22 nr.1 meddelt eier, berørte parter og kommunen i brev av 14. mars 2022. Samtidig ble dette kunngjort i avisene Adresseavisen og Trønder-Avisa.

Det ble gitt en frist på 3 uker for å fremme merknader til fredningsvarselet. Det kom ingen merknader til melding om oppstart av fredning.

Orientering om videre saksgang

Under orienteres det kort om videre saksgang frem mot vedtak om fredning.

Offentlig ettersyn av forslag til fredning

I samsvar med kulturminneloven § 22 nr.2 er dette fredningsforslaget lagt ut til offentlig ettersyn i Trondheim kommune. Høringsperioden er 6 uker, fra 25. april til 6. juni 2022. Kunngjøring av offentlig ettersyn av fredningsforslag er gjort i Adresseavisen og Trønder-Avisa samt i Norsk Lysningsblad. Se egen kunngjøring på Trøndelag fylkeskommunes nettsider.

Etter høring

Etter høring vil eventuelle høringsuttalelser kommenteres og fredningsvedtaket eventuelt justeres. I henhold til kulturminneloven § 22 nr. 3 skal forslag om fredning legges frem for kommunestyret før vedtak om fredning fattes. Fredningsforslag og eventuelle innkomne uttalelser vil sendes bystyret for behandling. Etter bystyrets behandling skal fredningsforslag behandles politisk i Trøndelag fylkeskommune.

Riksantikvarens behandling og vedtak

Etter politiske behandlinger sendes forslag til fredning til Riksantikvaren som vil behandle saken og ferdigstille innsendt fredningsforslag for vedtak.

Opplysning om klageadgang og tinglysning

Riksantikvarens vedtak om fredning kan påklages til Klima- og miljødepartementet, jf. forvaltningsloven § 28. Eventuell klage stiles til Klima- og miljødepartementet, men sendes Riksantikvaren innen tre uker fra fredningsvedtaket er mottatt, jf. forvaltningsloven § 29.

Fredningsvedtaket vil bli tinglyst av Riksantikvaren i samsvar med kulturminneloven § 22 nr. 5

Trøndelag fylkeskommune

Seksjon Kulturminner

Med vennlig hilsen

Anne Bjørg Evensen Svestad
seksjonsleder

Monica Anette Rusten
seniorrådgiver

Dette dokumentet er godkjent med elektronisk signatur

Vedlegg:

Minnesmerket Cissi Klein-statuen_fredningsdokumentasjon

Mottakere:

TRONDHEIM KOMMUNE
JØDISK MUSEUM TRONDHEIM
DET JØDISKE SAMFUNN I TRONDHEIM

Kopimottakere:

Tone Løvseth Ek
Tore Bjørn Skjølsvik
RIKSANTIKVAREN